

Landbouwbedrijven in het Ieperse in 1695

De gegevens, die wij publiceren, steunen op de rollen van de hoofdelijke belasting van de kasselrij Ieper.

Bedoelde hoofdelijke belasting werd in 1695 (18 januari), door Lodewijk XIV ingesteld (1) en trof alle onderdanen volgens hun vermogen. De bevolking werd, naar de vermoedelijke rijkdom, in 22 klassen gegroepeerd. Het zwaarst werd de „dauphin” belast, die, in de eerste klasse, 2.000 p. betaalde (2). In de tweeëntwintigste klasse (1 p.) groepeerde men de arbeiders.

De landbouwers vindt men terug in vier verschillende klassen (3) : 16e kl. (30 p.), 17e kl. (20 p.), 18e kl. (10 p.) en 20e kl. (3 p.). Het tarief voorzag geen enkele basis waarop gesteund kon worden om de landbouwers in deze verschillende klassen in te delen. Deze zorg werd overgelaten aan de intendant (4), die besloot de landbouwers te belasten in verhouding met de grootte van hun uitbating. Hierbij zou echter rekening gehouden worden met de vruchtbaarheid van de grond, „attendu qu'un fermier de 30 mesures de bonnes terres recueillera plus de fruits qu'un autre qui tiendra 60 me-

(1) R.A. Brugge, Brugse Vrije, bundel 4454. De kasselrij Ieper vormde samen met andere gebieden van westelijk Vlaanderen, die, van 1657 af, door Frankrijk ingelijfd werden, een Frans bestuurlijk district : „La Flandre Occidentale” (F.L. Ganshof, *La Belgique au XVIIe siècle (1648-1713)*, in : L. Van der Essen, *Atlas de géographie historique de la Belgique*, carte VIII/IX (Brussel, 1927), met bibliografie. Voor slechts 18 dorpen en heerlijkheden van de kasselrij Ieper zijn de belastingsrollen bewaard gebleven (R.A. Bg., Kasselrij Ieper, n. reeks, 216).

(2) G. Bouchard, *Dijon au XVIIIe siècle. Les dénombrements d'habitants*, in *Annales de Bourgogne*, 1953, p. 49. D. Dalle, *De bevolking van Veurne-Ambacht in de 17e en de 18e eeuw*, in *Verhandelingen van de Kon. Vl. Acad., Letteren*, jg. XXV (1963), blz. 15, noot 2.

(3) R. A. Bg., Brugse Vrije, bundel 4454 : „Extrait du tarif contenant la distribution des classes”.

(4) Tussen 1681 en 1698 werd dit ambt waargenomen door F. de Madrys. (D. Dalle, *De volkstelling van 1697 in Veurne-Ambacht en de evolutie van het Veurnse bevolkingscijfer in de XVIIe eeuw*, in *Hand. Emulation Brugge*, dl. 90, 1953, blz. 98.

sure de mauvaises terres" (5). Het „livre des tailles" zou als basis dienen voor de bepaling van de grootte van het bedrijf, met dien verstande evenwel, dat zou onderzocht worden of bepaalde landbouwers geen gronden in naburige dorpen in bedrijf hadden. Bij het bestuderen van de rollen der hoofdelijke belasting konden wij vaststellen dat de commissarissen, belast met het opstellen der rollen, nauwkeurig rekening hiielden met laatstgenoemde bepaling.

Na ruggespraak met de magistraat van de kasselrij legde de intendant volgend tarief op :

	Vruchtbare grond	Onvruchtbare grond
16e kl.	+ 200 gemet	— — — —
17e kl.	100 à 200 gemet	+ 200 gemet
18e kl.	60 à 100 gemet	100 à 200 gemet
20e kl.	30 à 60 gemet	40 à 100 gemet
21e kl.	— 30 gemet	— 40 gemet

De instructies van de intendant bepaalden dat eveneens diende onderzocht te worden of de landbouwers eigenaar waren van hun uitbating (7). Uit de studie der bewaarde belastingsrollen blijkt dat de landbouwers-eigenaar in een hogere categorie belast werden (8).

De belastingsrollen van de kasselrij Ieper vermelden bijgevolg niet alleen de volledige oppervlakte van het

(5) Een classificering steunend op de pacht prijs zou volgens de intendant te veel opzoekingen vergen en daarenboven aanleiding geven tot valse verklaringen (R.A. Bg., Brugse Vrije, bundel 4454).

(6) R.A. Bg., Brugse Vrije, bundel 4454, „Extrait du tarif" in fine, en „Mémoire instructif pour procéder à l'établissement de la capitation". Het is niet duidelijk of dezelfde voet van belasting in gans het gebied van de intendant gevolgd werd. Toen in St.-Winoksbergen de belasting minder opracht „dan was zijne verwachtinghe", verhoogde de intendant de voet van belasting (ibid., brief van de magistraat van St.-Winoksbergen d.d. 22 februari 1695). Nadat de magistraat van St.-Winoksbergen een nieuwe verlaging van het tarief bekomen had, besloot hij, zonder de intendant hierin te kennen, dezelfde voet als in Ieper te volgen (ibidem, brief d.d. 25 februari).

(7) Ibidem, „Mémoire instructif".

(8) In St.-Winoksbergen werd met deze bepaling geen rekening gehouden, vermits „in onse casselrie luttele ghebruyckers van lande gevonden worden, danof erfachtigh zijnde". De magistraat van Veurne daarentegen taxeert „d'erfachtighe ghebruyckers ten hooghere prijze als de pachters" (brief magistraat St.-Winoksbergen, d.d. 25 februari 1695).

bedrijf, maar ook de oppervlakte door de landbouwer in eigendom uitgebaat.

H. Van Houtte, in zijn gunstig gekend werk over onze economische geschiedenis op het einde van het Ancien Régime (9), heeft de termen: klein-, middelmatig- en grootbedrijf, zoals die leefden in de geest van de agronomen van de achttiende eeuw, trachten te omschrijven. De grenzen van het middelmatig bedrijf legt hij vast tussen ± 10 en 20 à 24 Ha. Beschouwen wij nu de bedrijven kleiner dan 20 gemet (± 9 Ha.) als kleinbedrijf en de uitbatingen groter dan 60 gemet (± 26 Ha.) als grootbedrijf, dan moeten wij in het Ieperse 59 % der uitbatingen tot het kleinbedrijf rekenen. Slechts 8 % der uitbatingen zijn groter dan 60 gemet. De statistische gegevens daaromtrent (10) vindt men in tabelvorm achteraan onder Bijlage I.

Wat de verhouding tussen eigenaar en bedrijver betreft, vindt men de gegevens (11) achteraan in Bijlage II.

Ongeveer 20 % van de totale landbouwbevolking is geheel of gedeeltelijk eigenaar van zijn uitbating:

7,8 % zijn eigenaar van gans het bedrijf:

5,25 % in de categorie kleinbedrijf. (De helft van deze kleine landbouwers-eigenaar baten een bedrijf van 10 à 20 gemet uit; 30 % is eigenaar van een gewin van 5 à 10 gemet).

2,30 % in de categorie middelmatig bedrijf. (De helft van deze landbouwers bezitten een eigendom van 20 à 30 gemet).

0,25 % in de categorie grootbedrijf.

---

(9) H. Van Houtte, *Histoire économique de la Belgique à la fin de l'Ancien Régime*, Gand, 1920, p. 480-483.

(10) Die gegevens werden opgemaakt naar R. A. Bg., Kasselrij Ieper, nieuwe reeks nr. 216. De cijfers bovenaan geven de oppervlakte aan in gemeten (1 gemet = 43 à 44 aren); — 3 betekent dus: minder dan 3 gemet. De cijfers naast de gemeenten wijst het aantal bedrijven aan.

(11) Die gegevens werden opgemaakt naar R. A. Bg., Kasselrij Ieper, nieuwe reeks nr. 216. De cijfers bovenaan geven het procent aan van de grond die door de eigenaar uitgebaat wordt; 100 % betekent dus dat het gehele bedrijf eigendom van de landbouwer was. De cijfers tussen haakjes wijzen het aantal bedrijven aan die met een hypotheek of met schulden belast waren.

6,2 % baat meer dan de helft van het gewin in eigen-
dom uit :

3,00 % in de categorie kleinbedrijf.
2,50 % in de categorie middelmatig bedrijf.
0,70 % in de categorie grootbedrijf.

6,2 % is pachter van het grootste gedeelte van zijn
uitbating :

1,10 % in de categorie kleinbedrijf.
3,30 % in de categorie middelmatig bedrijf.
1,80 % in de categorie grootbedrijf.

Beschouwen wij de verschillende categorieën van de
landbouwbevolking afzonderlijk dan bekomen wij vol-
gende percentages :

	% landbouwers eigenaar van		
	het volledig bedrijf	meer dan de helft van het bedrijf	minder dan de helft van het bedrijf
Grootbedrijf	2,7	7,3	21,8
Middelmn. bedrijf	7,1	7,9	10,2
Kleinbedrijf	8,8	5,1	1,8
	7,8	6,2	6,2

Meerdere eigendommen zijn met hypotheek of schul-
den belast (12) :

	% eigendommen belast met hypotheek of schulden (13)			
	I	II	III	IV
Grootbedrijf	—	12,5	4,0	5,7
Middelmatig bedrijf	30,0	9,0	16,2	17,9
Kleinbedrijf	23,6	5,1	7,0	15,6
	24,8	7,6	11,1	15,2

D. DALLE

(12) Zie Bijlage II.

(13) De cijfers betekenen :

I : % eigendommen behorende aan landbouwers, eigenaar van
het volledig bedrijf.

II : % eigendommen behorende aan landbouwers, eigenaar van
meer dan 50 % van het bedrijf.

III : % eigendommen behorende aan landbouwers, eigenaar van
min dan 50 % van het bedrijf.

IV : totaal. Zie ook D. Dalle, *De bevolking van Veurne-
Ambacht...*, blz. 79, noot 1.

BIJLAGE I
Grootte van het bedrijf in het Ieperse (1695)

	-3	+3	+5	+10	+20	+30	+40	+50	+60	+100	Tot.
Roesselare-Ambacht	3	7	25	26	13	5	2	2	3	—	86
Moorslede	—	4	13	53	24	13	14	7	14	1	143
Boezinge	—	3	17	26	7	14	5	9	14	4	99
Voornezele	1	4	11	20	14	2	7	1	5	3	68
Hooglede	5	14	32	52	27	16	12	6	3	—	167
Beselare	1	8	18	32	18	10	4	4	1	1	97
Zonnebeke	—	—	6	14	12	9	2	3	3	2	51
Geluveld	—	7	8	5	4	2	1	4	1	—	32
Brielen	1	3	2	5	4	2	3	4	6	2	32
Neerwaasten	1	—	7	3	2	1	2	4	3	4	27
Hollebeke	1	1	9	12	5	1	—	—	—	2	31
Mote	—	—	3	2	1	2	—	—	—	2	10
Zandvoorde	—	—	7	16	2	3	1	—	—	1	30
Izegem	2	1	19	20	7	2	—	—	—	—	51
Kap. in Kimmel	1	—	1	4	3	1	2	1	—	—	13
Cleven Langemark	2	—	7	10	4	2	3	1	1	—	30
Langemark	2	12	32	39	26	29	14	6	23	10	193
Oekene	19	36	48	31	8	6	2	—	—	1	151
	39	100	265	370	181	120	74	52	77	33	1311

BIJLAGE II
Bedrijven geheel of gedeeltelijk in eigendom uitgebaat (1695)

	100%	90%	80%	70%	60%	50%	40%	30%	20%	10%	—10%	Tot.
<i>Groot bedrijf (+ 60 gemet)</i>	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Roeselare-Ambacht	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1
Beselare	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Boezinge	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Brielen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Geluveld	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hollebeke	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Hoogede	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Izegem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Langemark	1	—	2	1	1(1)	—	3(1)	2	2	5	3	20(2)
Langemark (Cleven)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	5
Moorslede	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—
Mote	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Neerwaasten	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	3
Oekene	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Voormezele	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Zandvoorde	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zonnebeke	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	3	—	2	2	2(1)	2	3(1)	3	4	8	6	35(2)

Middelmatig bedrijf (20 à 60 g.)

	100%	90%	80%	70%	60%	50%	40%	30%	20%	10%	—10%	Tot.
Roeselare-Ambacht	6(1)	1	—	—	1	—	—	2(1)	—	1	—	11(2)
Besclare	1(1)	—	1	1(1)	1	4	3(1)	1(1)	3(2)	2	—	17(6)
Boezinge	1	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	3
Brielen	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Geluveld	1(1)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1(1)
Hollebeke	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Hooglede	12(3)	—	—	1	1	5	1(1)	1	1	2	1	25(4)
Izegem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Langemark	3(1)	—	—	—	2	3(1)	—	2	2	2	—	14(2)
Langemark (Cleven)	—	—	1	—	—	—	1	1	2	2	—	5
Moorslede	4(2)	—	—	—	—	7	—	1(1)	2	2	—	16(3)
Mote	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	3
Neerwaasten	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Oekene	1	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	1
Voormezele	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Zandvoorde	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zonnebeke	—	—	—	—	—	1(1)	—	2	1	—	—	4(1)
	30(9)	1	2	2(1)	6	22(2)	6(2)	10(3)	15(2)	11	1	106(19)

Kleine bedrijven (— 20 g.)

	100%	90%	80%	70%	60%	50%	40%	30%	20%	10%	—10%	Tot.
Roeselare-Ambacht	5	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	9
Beselare	14(7)	—	—	—	2	5	—	1	1	—	—	23(7)
Boezinge	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Brielen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Geluveld	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Hollebeke	1	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	4
Hoogfede	20(6)	1	—	1	1	5	3	1	—	—	—	32(6)
Izegem	—	—	—	—	—	1(1)	—	—	—	—	—	1(1)
Langemark	6(2)	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	8(2)
Langemark (Cleven)	1	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	3
Moorslede	5	—	—	1	—	—	1	1(1)	—	—	—	8(1)
Mote	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Neerwaasten	1	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	4
Oekene	13(1)	1(1)	—	1	1	7	—	1	—	—	—	24(2)
Voornezele	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Zandvoorde	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Zonnebeke	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2
	68(16)	2(1)	—	4	7	26(1)	5	4(1)	4	1	—	121(19)